

Nem vagyunk kispályások

Beszélgetés Baranyai Leventével

SIRBIK ATTILA

Deák Erika Galéria, 2020. IX. 24. – XI. 13.

Baranyai Levente közel három évtizede foglalkozik az érintetlen táj és az emberi civilizáció nyomainak dialektikus viszonyával. Festményein mezőgazdasági területek, használatból kivont repülőgépek temetői, fővárosunk emblemikus helyszínei jelennek meg műholdas képek légi perspektívájából. Az elmúlt néhány évben művészetének fókuszja az emberiség és a civilizáció hanyatlásának témaköre, a pusztulás démonikus nyomainak ábrázolása lett. Legújabb festményein az egykori civilizációk kolosszális építményeinek romjai elevenednek meg, melyek az emberi kapzsiság következtében a háborúk martalékaivá váltak. A Deák Erika Galériában látható kiállításán Baranyai olyan ókori városokat örökít meg disztópikus hangulatú festményein, amelyeket egy, a hatalmat és az emberi gögöt megtestesítő, óriás termetű antropomorf szörnyeteg, a Homo tyrannus nemrégiben porrá rombolt. Ez a képzeletbeli, Baranyai által teremtett fiktív karakter – aki nagyon is hasonlít a mai kor emberére – a világtörténelmen végigvonulva tarolta le és zsákmányolta ki az élővilágot, végérvényesen átfordítva a több mint tízezer évig tartó holocén földtörténeti korszakot jelenlegi antropocén korszakába. A Homo tyrannus árnyékában élni annyit jelent, mint rettegni a pusztítás beláthatatlan következményeitől, az enyészettől.

Mióta foglalkozol az érintetlen táj és az emberi civilizáció nyomainak dialektikus viszonyával?

BARANYAI LEVENTE: 1994 óta, amikor megfestettem diplomamunkámat, a földgombsorozat, ahol az ember által szabott határokat ábrázoltam a glóbuszon. Dolgozatomban a globális hangnemből érkező kritikát, hogy a gyarmatosítás és a háborúk során az emberi kapzsiság és hataloméhség hogyan alakította négyzethálósan vagy amöbaszerűen a kontinenseken az országhatárokat a történelem folyamán. Sorozatom egyenes ágú következménye a felülnézeti festészet. 1995 óta foglalkozom a természet és az emberi civilizáció nyomainak dialektikus viszonyával.

Már előző, 1985-től 94-ig tartó festészeti korszakomban is a transzhumanizmus kérdéskörével foglalkoztam, ember és állat dialektikus viszonyával, ezért alkalmaztam poszthumanista szimbólumokat

képeimen: zoomorfokat, antropomorfokat és emberi tulajdonságokkal felruházott állatokat. Ez az igazi előzménye jelenlegi munkáimnak, a felülnézeti táj csak alibi számomra, hogy kifejezzem az emberiség onarcképét a természet tükrében Föld-portréimon.

Ha a Homo tyrannus-szócikket kellene megírnod a legújabb, készülöben lévő idegen szavak szótárába, mit írnál?

BL: A Homo tyrannus jelentése: zsarnokember vagy egyeduralgó ember. Története, ha én írnám meg a hozzátartozó szócikket, így szólna: A Homo tyrannus ötvenezer éve élt a pleisztocén földtörténeti korszakban, és a prehisztórikus idők paleolitikumi kultúrájában garázdálkodott szexuális predátorként. A kolosszus 290 centiméteres magasságával és 195 kilogrammos súlyával könnyűszerrel tette magáévá, majd falta fel a környezetében élő Homo sapienseket. Szerencsére a robusztus termetű nekrofil szörnyeteg már rég kihalt, de szellemének árnyéka egyre nagyobbra nő a világtörténelem előrehaladtával. Ez a hatalom árnyéka, amely a neolitikum óta fokozatosan pusztítja az élővilágot, és a

természet által több millió évre szabott holocén földtörténeti korszakot néhány évezred alatt gyilkos antropocénre redukálta. A Homo tyrannus humánantropológiai értelemben egyezik a Homo sapiensszel, csak gyakoribb náluk a robusztus testalkat, az előreugró állkapocs, a megcsontosodott homlokeresz és a skizoid homlokránc.

Egyes tudósok szerint a mai ember nem érdemli meg a Homo sapiens nevet. A sapiens gondolkodót, bölcsét, élelőt jelent, ami viselkedési formái alapján nem jellemzi az embert, inkább illik rá a Homo tyrannus kifejezés, a zsarnok, egyeduralgó ember, aki a világon uralkodni akar, aki a neolitikum óta irtja a természetet, aki állat- és növényfajokat pusztított ki az évezredek során, felborítva ezzel a biodiverzitás egyensúlyát, aki militarizált hatalmával és tömegpusztító fegyvereivel saját fajtársait is mészárolja, aki folyamatos környezet-szennyezésével és károsanyag-kibocsátásával klímaváltozást idéz elő.

Disztópikus hangulatú festményeid eredeztethetőek a holocén eleji, felmelegedést okozó részleges emberi hatások korszakától, vagy inkább 1945. július 16-hoz, az első nukleáris atomrobbantás, a Trinity teszt napjához állnak közelebb?

BL: Az 1945. július 16-i teszt nukleáris atomrobbantásba torkollott, melynek gombafelhője egyre növekszik a végzet apokaliptikus égboltja felé.

Képeid magukban foglalják az ipari hulladékok (alumínium, műanyag stb.), a nukleáris fegyverkezési

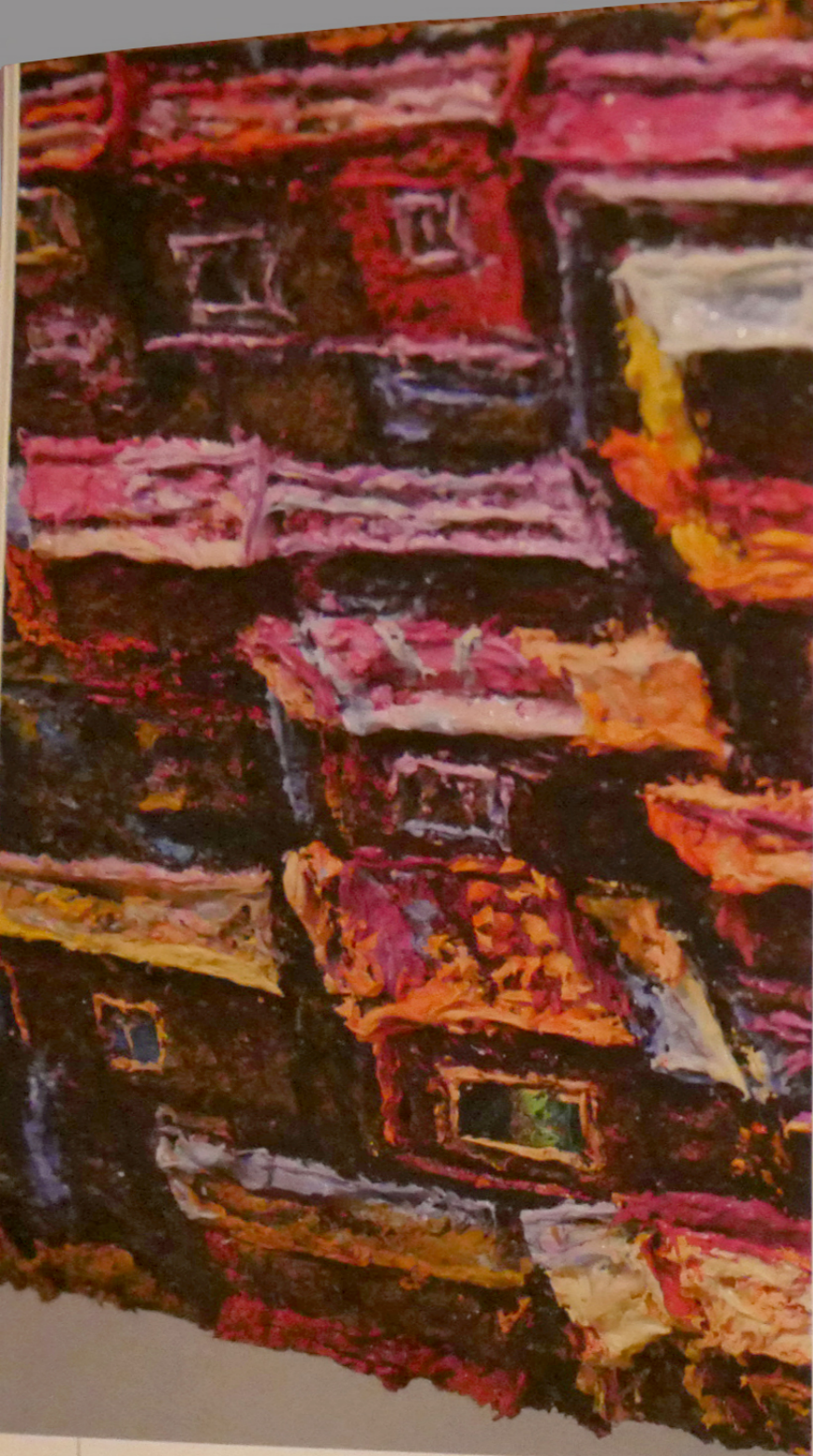
BARANYAI LEVENTE: *Mészárszék Damaszkuszban I*, 2018, olaj, vászon, 90x180 cm

verseny során a levegőbe jutott, majd kihullott izotópok (¹⁴C, ²³⁹Pu) és a fosszilis energiahordozók elégetéséből származó égéstermék üledékekben való megjelenését, valamint a szén-, a nitrogén- és a foszforciklusok módosulását, az antropogén klímaváltozást, bizonyos invazív fajok elterjedését, valamint a fokozódó fajkihalásokat okozó funkcionális változásokat.

BL: A Deák Erika Galériában megrendezett kiállításomon konkrétan három ilyen kép található. A *Mészárszék Damaszkuszban* című sorozatom két tagja, amely a Damaszkusz elővárosában található vegyi üzemek bombázását ábrázolja és a *Plasztikhorrör* című, amely egy gigantikus indiai szeméttelp kaotikus részletét tárja elénk.

BARANYAI LEVENTE: *Mészárszék Damaszkuszban II*, 2018, olaj, vászon, 128x195 cm

BARANYAI LEVENTE: Red Tibet, részlet

A felmelegedéstől való zsigeri félelmet az az erős aggodalom is táplálja, hogy a Föld esetleg visszatérhet abba a meleg, boldog állapotába, amikor még egyáltalán nem tapodták földjét emberek?

BL: Ha ez a boldog állapot bekövetkezik, akkor már emberek egyáltalán nem tapodhatják tovább a Földet, csak a kiváltságos Homo tyrannusok, ők is űrhajós szkafanderben mernek előmerészkedni a napvilág kellemes ultraibolya-sugárzására atombunkerszerű föld alatti városaikból, ahol klimatizált környezetben, militarizált rendben, hangyahadseregként élnek.

Az elképzelhetetlen, felfoghatatlan természetű, felmérhetetlen nagyságú, nehezen modellezhető kozmikus katasztrófákhoz képest mi, emberek azért kispályások

vagyunk, nem? Hacsak mondjuk az eddig felhalmozott nukleáris fegyverek élesítésével be nem szállunk a versenybe.

BL: Egyáltalán nem vagyunk kispályások, hiszen atomerőműveket telepítünk bolygónk különböző pontjaira, nem számolva a geológiai katasztrófákkal. Lásd a földrengés sújtotta fukusimai atomerőmű példáját. Ha a jövőben ezt a katasztrófát megsokszorozná egy olyan kozmikus erejű meteoritbecsapódás, mint amelyik kiirtotta a dinoszauruszokat, akkor globális atomkatasztrófa keletkezne a világméretű földrengések következtében.

A környezet pusztítása és a kultúra hanyatlása kéz a kézben járnak?

BL: Ha eddig a természet pusztítása és a kultúra fejlődése kéz a kézben jártak, akkor a környezet pusztulása és a kultúra hanyatlása is kéz a kézben fognak járni. Ez egy kölcsönös, egymástól függő viszony.

Szerinted előbb-utóbb „megjelenhetnek mesterséges, értelmes és öntökéletesedésre képes, inantropomorf életformák”?

BL: Minden lehetséges, a tudomány lehetőségei határtalanok.

Hiszel a csodákban?

BL: Nem. Mivel benne élek.

Neked alkotóként milyen jövőképed van?

BL: Alapvetően optimista. A jelenben az orwelli jövő keveredik Huxley-éval glóbuszunkon az észak-koreai diktatúrától az Európai Uniót át Amerikáig. A jövőben talán a Sztrugackij-fivérek utópiái fognak kavarogni Viktor Pelevin disztópiáival. Mindenesetre én hiszek a tudomány és az emberi értelem határtalan fejlődésében. Remélem, a jövőben kialakul egy modern matriarchális társadalom, amely nemzetközi egyezményben tiltja el a politikától a cezaromániában szenvedő militarista diktátorokat, ezáltal megszüntetve a háborúkat és népiirtásokat, és a nemzetközi anarchista zöldhadsereg tudományos felügyelet mellett többek között meteoritelhárítással és erdőtelepítéssel foglalkozik majd. Ez az utópisztikus társadalom a természet helyreállításával próbálja majd restaurálni a holocén földtörténeti korszakot, hogy előtűnjön az élet arca a szürke antropocén réteg alól. De ezt a távoli jövőt egy Homo tyrannusok által generált sötét jelen és egy még sötétebb közeljövő fogja megelőzni.

A városaidat, városképeidet jellemző „csiszolt kövek, fémek és szénhidrogének szokatlan koncentrációja, ha nem is

BARANYAI LEVENTE: Red Tibet, 2020, olaj, vászon, 96x145 cm

éppen a jövő régészei, de a jövő geológusai számára mindenképpen felfedezhető lesz még jó idő múltán is azzal együtt, hogy egy magára hagyott települést néhány éven belül megszállnak a növények?

BL: Már jelenkorunk technikai fejlettsége is képes rá, hogy őserdők mélyén nekropoliszokat fedezzenek fel a kutatók, tehát a jövő régészeinek és geológusainak is bőven megvan rá az esélyük, hogy 21. században kihalt metropoliszokat találjanak az elburjánzott növénytakaró alatt.

Hiszel egy olyan poszthumán létezésben, melynek perspektívájában teljesen természetes a Tejútrendszer középpontja irányába indított Voyager űrszonda, amely szerencsés esetben akár tízmilliárd évig is fennmaradhat?

BL: Ebben nem hiszek. Alapvetően kételkedő ember vagyok, de hiszek a tudomány és az emberi értelem fejlődésének lehetőségében. A jövő távlatából tekintve sötét középkornak látja majd jelen világunkat a több száz év múlva élő ember. Ebből a szemszögből nézve a Voyager űrszonda csak egy őskori lelet, melyet 1977-ben indítottak útjára, de

gyengülő radioizotópos, termoelektromos generátora miatt csak 2020-ig tudott tudományos méréseket végezni, s 2025-ig küld rádiójeleket a Földre. A poszthumanizmus pedig csak egy ókorinak tűnő tudomány, amely meghatározta a 21. századot, és bearanyozta a jövőt.

2966-ban egy 90 éves fiatalember talán így írta le a múltat: „Hála a modern matriarchátus eljövételének, a 21. század eleji patriarchális tyrannusok nem tudták felhasználni a poszthumán tudáshalmazt az embertenyésztésre. Az őket követő zöldanarchista tudósok társadalmának köszönhetően – akik jóra fordították a tudományos gondolkodást – az emberek várható átlagéletkora a 21. század végére 112 évre emelkedett, és azóta is folyamatosan nő, jelenleg 365 év. Ezt annak köszönhetjük, hogy a környezetpusztítás következtében kialakult antropocénből az emberiség restaurálta a természetesen kialakult holocén földtörténeti korszakot, és jó irányba tereltük a genetikai kutatások eredményeit.” De ez csak az én fantazmagóriám. A jövő biztosan felülmúlja majd optimista képzeletemet, és tízmillió év múlva más planétán, másik naprendszerben él tovább az ember.

A Homo tyrannus árnyékában élni annyit jelent, mint rettegni a pusztítás beláthatatlan következményeitől, az enyészettől?

BL: Igen, a Homo tyrannus árnyékában mindenki retteg, mindenki fél, zuhanóbombázók raja veszi el a fényt, robotpilóták több évezredes városokat döntenek romba, biobarmok hada őserdőket gyújtogat, Homo tyrannus militaristák szerzeteseket terelnek laktanyává alakított templomokba, robotrendőrök vernek tüntetőket Hongkongban, a nők forradalma zajlik a Szovjetunió egyik tagállamának területén a Tyrannus sapiens ellen, s közben világvágy pusztít. Ez a jelen. A jövő pedig magába rejti azt, hogy a Homo sapiens csak egy apró kis láncszem az evolúció végtelen folyamatában, bármikor kihalhat vagy átalakulhat antropomorf Homo tyrannusszá. Ezért vigyázzunk a Földre és bioszférájára, hogy legalább még egymillió évet élhessünk egy számunkra kedvező klímájú holocén földtörténeti korszakban, ahogy elődünk, a Homo erectus is több mint egy millió évet élt a pleisztocén korban.

A cikk megjelenését a B. Braun támogatta.

ÚJMűvészet

november 2020

A borítón **SZÁSZ SÁNDOR** 15 db kollázból álló fali installációja látható, amely 2020. XI. 13-ig tekinthető meg a Kálmán Makláry Fine Arts Galériában.

A festék súlya

Újrarendeződő sávok

Beszélgetés Sean Scullyval és Fehér Dáviddal az *Átutazó* című kiállítás kapcsán **4**

TAYLER PATRICK

Hálózatok

Amikor a rejtett mintázatok láthatóvá válnak

Beszélgetés Barabási Albert Lászlóval **9**

BORDÁCS ANDREA

Az érzékeny egyensúly

A Telekom-gyűjtemény **14**

LÓSKA LAJOS

Közép-európai anizksz

Interjú Helena Markuskovával **17**

PATAKI GÁBOR

Mágusok és biobarmok

Ki ül a magas lovon?

Beszélgetések az Elmgreen & Dragset művészpárossal **20**

TÓRÓK JUDIT

Nem vagyunk kispályások

Beszélgetés Baranyai Leventével **24**

SIRBIK ATTILA

Mágusok alkonya, avagy a felejtés metaforája

Szász Sándor kiállítása **28**

SCHNELLER JÁNOS

A kamera mögött

Elfogulatlan tekintet

Besnyő Éva fotográfiái **32**

CSÉKA GYÖRGY

Tudós és fotóművész

Grin Igor **36**

BEKE LÁSZLÓ

Túl az emlékeken

Dülöngélés és egyensúly

Végh András 80 **39**

KOZÁK CSABA

Átkelés

Impressziók Nagy Gábor életmű-kiállításáról **42**

MOLNÁR ESZTER

Jelenkori tárgyportrék

Bányay Anna grafikái **45**

RÉVÉSZ EMESE

A művészet helyszínei

Dimenzióváltás

Megújult a Szolnoki Művésztelep **48**

JANKÓ JUDIT

Portré

„Vár állott...”

Potyók Tamás festőművész **54**

SINKÓ ISTVÁN

Klasszikusok újratöltve

Polgár Botond szobrászművész **55**

SINKÓ ISTVÁN

Olvasó

Képek és történetük

Fényképtárgy / Material photograph **56**

FARKAS ZSUZSA

Last minute

Utakról

Tánczos Krisztina *Jelenlét* című kiállítása **57**

SINKÓ ISTVÁN

BARANYAI LEVENTE: Plasztikhorrör, 2020, olaj, vászon, 120x214 cm A művész jóvoltából